

Warszawa, 29 stycznia 2013 r.

Grupa posłów
KP SLD

Pani
Ewa KOPACZ
Marszałek Sejmu RP

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu, niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o związkach partnerskich.

Do reprezentowania wnioskodawców upoważniamy posła **Ryszarda KALISZA.**

Ustawa
z dnia.....r.
o związkach partnerskich

Art. 1.

Ustawa określa zasady zawierania i ustania związku partnerskiego oraz powstawania praw i obowiązków partnerów w związku partnerskim.

Art. 2.

Ileć w niniejszej ustawie mowa jest o partnerze rozumie się przez to osobę pozostającą w związku partnerskim.

Art. 3.

1. Związek partnerski zostaje zawarty, gdy dwie osoby jednocześnie obecne złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek partnerski, powtarzając za kierownikiem urzędu stanu cywilnego treść oświadczenia lub odczytując je na głos. Osoba niemogąca mówić składa oświadczenie o wstąpieniu w związek partnerski, podpisując akt związku partnerskiego.

2. Dwie osoby, będące obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć związek partnerski również przed polskim konsulem albo przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

3. Osoby zamierzające zawrzeć związek partnerski powinny złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego dokumenty niezbędne do zawarcia związku, o których mowa w ustawie z dnia 28 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. 2004 r. Nr 161, poz. 1688, z późn. zm.¹). Jeżeli otrzymanie dokumentu, który osoba zamierzająca zawrzeć związek partnerski jest obowiązana złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego, napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, sąd może zwolnić tę osobę od obowiązku złożenia lub przedstawienia tego dokumentu. Osoby zamierzające zawrzeć związek partnerski składają kierownikowi urzędu stanu cywilnego wypis z aktu notarialnego umowy, o której mowa w art. 6.

4. Związek partnerski przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego nie może być zawarty przed upływem miesiąca od dnia, kiedy osoby, które zamierzają go zawrzeć, złożyły kierownikowi urzędu stanu cywilnego pisemne zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie tego związku.

5. Kierownik urzędu stanu cywilnego, który dowiedział się o istnieniu okoliczności wyłączającej zawarcie zamierzonego związku partnerskiego, odmówi przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek partnerski, a w razie wątpliwości zwróci się do sądu o rozstrzygnięcie, czy związek ten może być zawarty.

6. Partnerzy składając oświadczenie o wstąpieniu w związek partnerski mogą zdecydować o przyjęciu wspólnego nazwiska, będącego dotychczas nazwiskiem jednego z partnerów lub o

---

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 21, poz. 125, Nr 181, poz. 1287, z 2008 r. Nr 182, poz. 1121, Nr 195, poz. 1198, Nr 220, poz. 1431, Nr 234, poz. 1571.

połączeniu dotychczasowych nazwisk partnerów, przy czym nazwisko utworzone w wyniku połączenia nie może składać się z więcej niż dwóch członów.

Art. 4.

Jeżeli mimo niezachowania przepisów art. 3 został sporządzony akt związku partnerskiego, każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić z powództwem o ustalenie nieistnienia takiego związku.

Art. 5.

1. Związku partnerskiego nie może zawrzeć osoba:

- 1) niemająca ukończonych 18 lat;
- 2) ubezwłasnowolniona całkowicie;
- 3) ubezwłasnowolniona częściowo, jeżeli tak wynika z orzeczenia sądu o ubezwłasnowolnieniu;
- 4) pozostająca z osobą, z którą związek partnerski miałby być zawarty, w relacji pokrewieństwa w linii prostej albo bocznej do czwartego stopnia, albo w relacji przysposobienia;
- 5) pozostająca w związku małżeńskim;
- 6) pozostająca w związku partnerskim.

2. W przypadku naruszenia przepisu ust. 1 każdy, kto ma w tym interes prawny, a także prokurator, może żądać unieważnienia związku partnerskiego.

3. Unieważnienia związku partnerskiego może żądać jeden z partnerów także w przypadku, gdy jego oświadczenie o zawarciu związku partnerskiego było dotknięte wadą. Ponadto prokurator może żądać unieważnienia związku partnerskiego zawartego dla pozorów.

4. Nie można żądać unieważnienia związku partnerskiego, jeżeli ustała przesłanka do jego unieważnienia.

5. Nie można żądać unieważnienia związku partnerskiego po jego ustaniu. Nie dotyczy to jednak unieważnienia z powodu pokrewieństwa między partnerami oraz z powodu pozostawania przez jednego z partnerów w chwili zawarcia związku partnerskiego w zawartym poprzednio związku małżeńskim albo partnerskim.

Art. 6.

1. Swoje wzajemne uprawnienia lub zobowiązania o charakterze majątkowym lub osobistym w celu organizacji wspólnego życia partnerzy określają w umowie związku partnerskiego zawartej w formie aktu notarialnego. Umowa zaczyna obowiązywać z chwilą zawarcia związku partnerskiego.

2. Określając wzajemnie swoje prawa i obowiązki w umowie związku partnerskiego, partnerzy w szczególności mogą zdecydować o:

- 1) obowiązku udzielania sobie wzajemnej pomocy i wsparcia w trakcie trwania związku partnerskiego;
- 2) obowiązku zaspakajania na miarę swoich sił i możliwości uzasadnionych potrzeb materialnych związku partnerskiego, który stworzyli;
- 3) obowiązku dochowania wierności;
- 4) prawie do działania w imieniu partnera w sprawach zwykłego zarządu;

5) powstaniu umownej wspólności majątkowej w ramach związku partnerskiego, do której stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału I, II i III działu III w tytule I ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.²⁾).

6) przyjęciu wzajemnie względem siebie albo w stosunku do jednego partnera obowiązku alimentacyjnego powstającego w określonym wymiarze z chwilą rozwiązania związku partnerskiego.

3. Umowa, o której mowa w ust. 2, może być zmieniona w trakcie trwania związku partnerskiego. Zmiana jest skuteczna pod warunkiem złożenia przez partnerów wypisu z aktu notarialnego obejmującego taką zmianę w terminie 1 miesiąca kierownikowi urzędu stanu cywilnego, przed którym związek partnerski został zawarty.

Art. 7.

1. Jeśli w umowie związku partnerskiego nie postanowiono inaczej po zawarciu związku partnerskiego, każdy z partnerów zachowuje zarówno majątek nabyty przed zawarciem związku partnerskiego, jak i majątek nabyty później, a także samodzielnie zarządza swoim majątkiem.

2. Jeśli partnerzy nie postanowili inaczej, przedmioty użytku domowego nabywane przez jednego z partnerów w trakcie trwania związku partnerskiego, stają się przedmiotem współwłasności partnerów w częściach ułamkowych, a udziały we współwłasności są równe.

3. Jeśli partnerzy nie postanowili inaczej, udziały we współwłasności rzeczy i praw majątkowych nabywanych wspólnie w trakcie trwania związku partnerskiego są równe.

Art. 8.

1. Jeśli w umowie związku partnerskiego nie postanowiono inaczej, partnerzy są odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb gospodarstwa domowego prowadzonego w ramach związku partnerskiego.

2. Z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z partnerów postanowić, orzekając w postępowaniu nieprocesowym, że za powyższe zobowiązania odpowiedzialny jest tylko ten partner, który je zaciągnął.

3. Wyłączenie odpowiedzialności solidarnej jest skuteczne względem osób trzecich, jeżeli było im wiadome.

Art. 9.

1. Jeśli w związku z powstaniem związku partnerskiego i w trakcie jego trwania partnerzy otrzymali jakąkolwiek korzyść majątkową ze środków publicznych, bez względu na to co zastrzegli w umowie związku partnerskiego powstaje między nimi obowiązek alimentacyjny, polegający na tym, że jeżeli w wyniku rozwiązania związku partnerskiego sytuacja życiowa jednego z partnerów uległa znacznemu pogorszeniu, może on żądać od byłego partnera dostarczania środków niezbędnych na

---

2 Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1986 r. Nr 36, poz. 180, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1998 r. Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 122, poz. 1322, z 2001 r. Nr 128, poz. 1403, z 2003 r. Nr 83, poz. 772, Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 162, poz. 1691, z 2007 r. Nr 121, poz. 831, Nr 134, poz. 947, Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 220, poz. 1431, z 2010 r. Nr 125, poz. 842, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887.

utrzymanie przez okres nie dłuższy niż trzy lata od rozwiązania związku partnerskiego, o ile możliwości zarobkowe i majątkowe obowiązane go na to pozwalają. Sąd nie uwzględni żądania, jeżeli sprzeciwiałyby się temu zasady współżycia społecznego.

2. Jeżeli przemawiają za tym okoliczności, obowiązek alimentacyjny, o którym mowa w ust. 1, może mieć postać jednorazowego przysporzenia w pieniądzu lub innych składnikach majątkowych.

3. Obowiązek dostarczania środków utrzymania partnerowi po rozwiązaniu związku partnerskiego wygasa w razie zawarcia przez tego partnera nowego związku partnerskiego albo małżeństwa.

4. Do obowiązku alimentacyjnego między byłymi partnerami stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi.

Art. 10.

Ustanie związku partnerskiego następuje w przypadku śmierci jednego z partnerów albo uznania go za zmarłego. W przypadku uznania jednego z partnerów za zmarłego domniemywa się, że związek partnerski ustał z chwilą, która w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego została oznaczona jako chwila śmierci.

Art. 11.

1. Ustanie związku partnerskiego następuje z chwilą:

1) gdy partnerzy jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia o rozwiązaniu związku partnerskiego;

2) upływu 6 miesięcy od chwili dokonania przez jednego z Partnerów wypowiedzenia związku partnerskiego, dokonanego w formie oświadczenia złożonego przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, w którym zawarto związek partnerski.

2. Partner wypowiadający zawiadamia drugiego partnera o wypowiedzeniu w terminie 7 dni.

3. Jeśli zawiadomienie o wypowiedzeniu związku partnerskiego, o którym mowa w ust. 2, zostało dokonane celowo w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z nim partnerowi do którego było adresowane, partner wypowiadający ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną partnerowi w związku z ustaniem związku partnerskiego na podstawie takiego wypowiedzenia.

4. W przypadku niemożliwości ustalenia aktualnego adresu zawiadomienie o wypowiedzeniu związku partnerskiego przesyła się na adres wskazany w akcie notarialnym, o którym mowa w art. 6 ust.1.

Art. 12.

O podziale wspólnego majątku partnerzy decydują w drodze umowy zawartej w formie aktu notarialnego, jednakże każdy z partnerów może żądać dokonania podziału majątku wspólnego przez sąd.

Art. 13.

Do instytucji prawa obcego regulujących wspólne pożycie dwóch osób zawartych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w formie innej niż małżeństwo lub przez osoby tej samej płci stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

Art. 14.

Ustawa wchodzi w życie w terminie i na zasadach określonych w ustawie Przepisy wprowadzające ustawę o związkach partnerskich.

Uzasadnienie

Statystyki wskazują, że coraz więcej par prowadzi wspólne życie w związkach nieformalnych, bez zawarcia małżeństwa. O zwiększającej się liczbie rodzin tworzonych przez związki partnerskie, zwane również konkubinami, może świadczyć rosnący współczynnik dzietności pozamałżeńskiej. Mianowicie, zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na początku lat 90-tych ze związków pozamałżeńskich rodziło się 6-7% dzieci, w ostatnich latach zaś liczba ta zbliżyła się do 20% (S. Spurek „Prawo w moim życiu. Wszystko, co musisz wiedzieć o obowiązującym prawie, by zabezpieczyć swoją przyszłość”, Warszawa 2010, s. 58). Dane Głównego Urzędu Statystycznego przedstawiają również liczbę osób żyjących w związkach partnerskich. Dane te pochodzą z ostatniego, przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, w którym po raz pierwszy wyodrębniono partnerów jako osobny typ rodziny. Wówczas, w 2002 r., w Polsce prawie 400 tys. osób żyło w związkach partnerskich, tworząc prawie 200 tys. rodzin, z czego połowa wychowywała dzieci (źródło: Główny Urząd Statystyczny. Rocznik Demograficzny, Warszawa 2010, str. 159 i nast., www.stat.gov.pl). Z danych GUS nie wynika, w jakiej proporcji są to związki osób tej samej płci, a ile związków ujętych w tej statystyce to związki osób heteroseksualnych. Z pewnością jednak dane te obejmują obydwie grupy związków - zarówno osób różnej płci, które z określonych względów zdecydowały się nie zawierać związku małżeńskiego, jak i związków osób homoseksualnych, które na gruncie polskich przepisów prawnych nie mają możliwości sformalizowania swojej relacji. W Polsce możliwość zawarcia małżeństwa zarezerwowana jest bowiem dla par osób różnej płci.

Należy podkreślić, że co do zasady osoby żyjące razem i prowadzące wspólne gospodarstwo domowe bez węzła małżeńskiego, czyli konkubenci lub partnerzy, w świetle prawa postrzegane są jako osoby sobie obce. Tylko niektóre polskie przepisy prawne traktują osoby pozostające we wspólnym pożyciu tak, jak małżonków. Do nielicznych wyjątków należy zaliczyć art. 115 § 11 Kodeksu karnego, który definiując pojęcie „osoby najbliższej” obejmuje nim zarówno osoby żyjące w związku małżeńskim, jak i te pozostające w związkach nieformalnych. Osobą najbliższą, zgodnie z definicją ustawową zawartą w art. 115 § 11 Kodeksu karnego, jest bowiem małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Oznacza to, że zawsze, gdy w prawie karnym mamy do czynienia z instytucją „osoby najbliższej”, dotyczy ona również osób żyjących w związku nieformalnym i ma znaczenie zarówno dla prawa karnego materialnego, jak i dla procedury karnej i karno-skarbowej, w szczególności prawo do odmowy zeznań. Innym przykładem jest definicja pojęcia „osoba bliska” zawarta w art. 3 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, która obejmuje: małżonka, krewnego lub powinowatego do drugiego stopnia w linii prostej, przedstawiciela ustawowego, osobę pozostającą we wspólnym pożyciu lub osobę wskazaną przez pacjenta. Z kolei zgodnie z art. 691 § 1 Kodeksu cywilnego w razie śmierci najemcy lokalu mieszkalnego w stosunek najmu lokalu wstępują: małżonek niebędący współnajemcą lokalu, dzieci najemcy i jego współmałżonka, inne osoby, wobec których najemca był obowiązany do świadczeń alimentacyjnych, oraz osoba, która pozostawała faktycznie we wspólnym pożyciu z najemcą. Przepisy traktujące małżonków i osoby pozostające w faktycznym pożyciu w sposób równoprawny stanowią jednak wyjątki w polskim prawie.

Co więcej, część przedstawicieli doktryny w Polsce oraz - w niektórych orzeczeniach (np. Sąd Najwyższy) - wyznają pogląd, że elementem konkubinatu, podobnie jak elementem małżeństwa, jest różnica płci, a zatem konkubinatu może mieć miejsce jedynie pomiędzy osobami różnej płci, kobietą i mężczyzną. Przykładowo, uznany autorytet w dziedzinie prawa rodzinnego, nieżyjący już prof. Jerzy Ignatowicz, wskazywał, że według poglądu przyjętego w orzecznictwie i przeważającego w doktrynie „Konkubinatu to stan faktyczny polegający na pożyciu kobiety i mężczyzny niezwiązanych węzłem małżeńskim, o ile to pożycie przybiera analogiczną postać do więzów łączących małżonków” („Prawo rodzinne”, Warszawa 2002). Taki pogląd prezentowany był w sprawie, która znalazła swój

finał przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka - Kozak przeciwko Polsce. Przepisy nieobowiązującej już ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych umożliwiły wstąpienie w najem w razie śmierci najemcy osobie, która pozostawała faktycznie we „wspólnym pożyciu małżeńskim” z najemcą. Organy polskiej administracji oraz sądy kolejnych instancji odmawiały tego prawa mężczyźnie, panu Piotrowi Kozakowi, którego partner był najemcą lokalu. Twierdziły, że wspólne pożycie pary jedнопłciowej nie może być uznane za formę związku mieszczącego się w koncepcji konkubinatu, jako wspólnego pożycia małżeńskiego. W wyroku wydanym w tej sprawie dnia 2 marca 2010 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że Polska, pozbawiając konkubenta prawa do wstąpienia w prawo najmu mieszkania komunalnego po jego zmarłym partnerze, dopuściła się nieuzasadnionego i dyskryminującego różnicowania, którego jedyną motywacją była orientacja seksualna skarżącego. Trybunał w swoim orzeczeniu przypomniał po raz kolejny, że orientacja seksualna jest jedną z najbardziej intymnych i osobistych cech tożsamości każdej jednostki ludzkiej i jako taka jest chroniona na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, zapewniającej także poszanowanie życia prywatnego. Sędziowie trybunalscy zaznaczyli bardzo wyraźnie, że państwo winno być niezwykle ostrożne w ustanawianiu różnic w traktowaniu, jeśli w grę wchodzi płeć lub orientacja seksualna. Co więcej, w wyroku możemy przeczytać, że jeżeli Państwo stosuje różnicowania oparte na orientacji seksualnej, działania te winny być niezbędne do osiągnięcia konkretnego celu, a relacja pomiędzy celem a środkami prawnymi winna być nierozzerwalna (w tym przypadku celem była ochrona tzw. „tradycyjnej rodziny”). Trybunał nie zanegował w żaden sposób kompetencji państwa odnośnie ochrony ww. modelu rodziny. Podkreślił jednak bardzo stanowczo, że prawo zawierające generalne przepisy, które z góry wykluczają osoby homoseksualne z możliwości wstąpienia w prawo najmu po zmarłym partnerze są zbyt radykalnym środkiem realizowania ochrony instytucji rodziny. Państwo dysponuje bowiem całą gamą innych środków, aby taką ochronę zapewnić. Ten wycinkowy problem związany z prawem najmu zdaje się mieć przełożenie na inne sfery życia. W tym kontekście należy również wspomnieć, iż Europejski Trybunał Praw Człowieka ustanowił kolejny, bardzo ważny standard dotyczący pożycia rodzinnego par jedнопłciowych. W wyroku z 24 czerwca 2010 r.

-strony obowiązku przyznania związkom osób tej samej płci prawa do zawarcia małżeństwa, to jednak sztuczne byłoby utrzymywanie dotychczasowego poglądu, że pary osób tej samej płci, inaczej niż pary osób przeciwnej płci, nie mogą być objęte pojęciem „życia rodzinnego” (art. 8 konwencji). Trybunał podkreślił również, że pary jedнопłciowe są zdolne nie mniej od par mieszanych płciowo do utworzenia stałej relacji uczuciowej. Tym samym więc są one w podobnej sytuacji do par mieszanych płciowo, jeśli chodzi o potrzebę prawnego uznania i prawnej ochrony ich związku.

Należy zauważyć, że brak jednoznacznych regulacji prawnych dotyczących pożycia par jedнопłciowych lub dwupłciowych niepozostawających w małżeństwie powoduje, że sądy polskie w bardzo różny sposób interpretują ich sytuację prawną. Z jednej strony w kilku orzeczeniach Sąd Najwyższy stwierdził, że immanentną cechą konkubinatu jest różnicowanie płciowe jego uczestników, z drugiej zaś strony m.in. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w swoim orzeczeniu z dnia 23 lutego 2007 r. (I ACa 590/06) podkreślił, że pod pojęciem konkubinatu należy rozumieć stabilną, faktyczną wspólnotę osobisto-majątkową dwojga osób. Bez znaczenia, uznał sąd, jest płeć tychże osób. Co więcej, sąd uznał, że nie ma podstaw do stosowania odmiennych zasad przy rozliczaniu konkubinatu homoseksualnego i heteroseksualnego. Sytuacja, w której różne sądy orzekają różnie odnośnie tej samej sprawy powoduje, że powstaje sytuacja prawnej niepewności. Należy podkreślić, że kwestia uregulowania prawnego pożycia par jedнопłciowych staje się coraz częściej przedmiotem aktywności związanej z działalnością Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Choć ostatecznie Trybunał w swoim wyroku w sprawie Jürgen Römer przeciwko Freie und Hansestadt Hamburg (C-147/08) nie potwierdził stanowiska Rzecznika Generalnego, to jednak warto przytoczyć jego opinię, sporządzoną w tej sprawie, w której podniesiono, że nieregulowanie poprzez prawo pożycia par jedнопłciowych stanowi dyskryminację z powodu orientacji seksualnej, choć kwestia ta

nadal jest wyłączną kompetencją Państw Członkowskich UE. Co jednak bardzo ważne w kontekście dyskusji i prawniczej argumentacji prezentowanej w Polsce to, to że w samym wyroku Trybunał stwierdził, iż ochrona małżeństwa i rodziny nie może służyć jako usprawiedliwienie dyskryminacji, ponieważ wynika ona z konstytucji Państw Członkowskich, a prawo UE ma pierwszeństwo przed prawem krajowym, także konstytucyjnym.

Jak wskazano wyżej, większość polskich przepisów prawnych, z nielicznymi wyjątkami, z których część wskazano powyżej, traktuje partnerów jako osoby sobie obce. W odróżnieniu od małżonków partnerzy np. nie mają możliwości wspólnego rozliczania się z podatku dochodowego od osób fizycznych ani nie dziedziczą po sobie ustawowo. Jeżeli partner sporządził testament, w którym do dziedziczenia powołał swojego partnera, to stosownie do przepisów Kodeksu cywilnego zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należy się zachówek. Ponadto przepisy regulujące podatek od spadków i darowizn traktują osoby, które pozostają w nieformalnych związkach, tak, jakby te osoby były zupełnie sobie obce. Jeżeli żona dziedziczy po mężu, stawki podatku oraz kwoty wolne od podatku są zupełnie inne, niższe niż w przypadku osób żyjących w nieformalnych związkach. Te ostatnie zaliczone są bowiem do III grupy podatników.

Zdaniem wnioskodawców istniejący stan prawny jest niekorzystny dla osób pozostających w związkach nieformalnych, w szczególności dotyczy to osób, którym prawo odmawia możliwości zawarcia związku małżeńskiego ze względu na płeć tych osób. Powoduje to nieuzasadnione rozróżnienie praw i obowiązków osób pozostających w związkach nieformalnych w stosunku do osób, które zawarły związek małżeński i to w sytuacji, gdy osoby te nie mają prawa wstąpić w związek małżeński. Należy wskazać, że stoi to w sprzeczności z art. 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który zakazuje dyskryminacji m.in. w życiu społecznym z jakiegokolwiek przyczyny, a więc także ze względu na płeć i orientację seksualną osób pozostających we wspólnym pożyciu. Rozważania na ten temat należy przeprowadzić właśnie na tle zasady równości, jednej z trzech przewodnich zasad statusu prawnego jednostki, będącej jednocześnie zasadą ustrojową. Podstawową konsekwencją zasady równości jest zakaz dyskryminacji, czyli wprowadzania różnicowań o nieuzasadnionym charakterze. Wydaje się, że nie jest uzasadnionym czynienie różnic pomiędzy parami tworzonymi przez osoby hetero- i homoseksualne. Osoby zarówno różnych płci, jak i osoby tej samej płci wiążą się niejednokrotnie na całe swoje życie, budując silne relacje emocjonalne oraz materialne. W odniesieniu do par różnopłciowych można powiedzieć, że mają możliwość zawarcia związku małżeńskiego, jednak obserwacja rzeczywistości pokazuje, że coraz częściej pary te nie decydują się na związanie węzłem małżeńskim uznając, że ta forma prawna nie jest dla nich odpowiednia. Należy uznać, że w tej sytuacji rolą państwa realizującego wyrażony w art. 18 Konstytucji nakaz ochrony życia rodzinnego jest poszukiwanie takiej formy prawnej formalizacji związków, która zachęci pary heteroseksualne i umożliwi parom homoseksualnym prawną ochronę realizowanego w ramach tworzonych przez nich związków życia rodzinnego. Niewłaściwym jest założenie, że państwo gwarantując w dostatecznym stopniu konstytucyjną ochronę w zasadzie wyłącznie sformalizowanym związkom małżeńskim, czyni zadość konstytucyjnemu nakazowi ochrony życia rodzinnego również wobec niesformalizowanych związków heteroseksualnych. W tym kontekście oczywistym pozostaje fakt, że konstytucyjny obowiązek ochrony życia rodzinnego wobec osób tworzących związki homoseksualne nie jest realizowany.

Innym zagadnieniem, także wymagającym unormowania, jest potrzeba ochrony interesów osób trzecich wchodzących w stosunki prawne z osobami żyjącymi w związkach nieformalnych, które zaciągają zobowiązania w celu zaspokojenia potrzeb prowadzonego wspólnie gospodarstwa domowego. Obecnie osoba trzecia nie może domagać się wykonania takiego zobowiązania od osoby pozostającej w faktycznym pożyciu z dłużnikiem. Celem projektowanej ustawy jest zatem uregulowanie sytuacji prawnej oraz majątkowej osób żyjących w związkach nieformalnych, bez

względu na płeć tych osób. Zdaniem wnioskodawców powinno umożliwić się osobom żyjącym w związkach nieformalnych rejestrację związków w celu ochrony osobistych oraz majątkowych interesów osób żyjących w takich związkach, jak również udzielić ochrony osobom trzecim, wstępującym w stosunki prawne z osobami żyjącymi w związkach nieformalnych.

Należy wspomnieć, że na przestrzeni ostatnich lat wiele państw wprowadziło do swoich porządków prawnych określone możliwości rejestrowania i zawierania związków o charakterze alternatywnym do małżeństw. Następujące państwa należące do Unii Europejskiej w ciągu ostatnich 20 lat zaczęły wprowadzać rozwiązania prawne dotyczące rejestracji związków nieformalnych, w tym związków osób tej samej płci: Dania (od 1989 r.), Szwecja, Holandia, Hiszpania, Francja, Belgia, Niemcy, Portugalia, Finlandia, Luksemburg, Wielka Brytania, Słowenia, Czechy, Węgry, Austria, Irlandia. Natomiast spoza państw członkowskich Unii Europejskiej odpowiednie regulacje obowiązują także m.in. w Norwegii, Islandii, Szwajcarii, Andorze, Chorwacji, Izraelu, Urugwaju, Nowej Zelandii, Kanadzie, Republice Południowej Afryki, Argentynie, Australii, Ekwadorze, a także niektórych stanach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Meksyku. Wspomniane wyżej państwa wykorzystwały bardzo różne formy prawne formalizacji związków alternatywnych do małżeństw. Generalnie, można je podzielić na cztery zasadnicze instytucje: konkubinatu, a więc związku nieformalnego, który posiada określone prawa wynikające z przepisów niektórych ustaw oraz orzecznictwa sądów; umowa cywilnoprawna regulująca prawa i obowiązki partnerów, rejestrowana w urzędzie stanu cywilnego (np. francuska Obywatelska Umowa Solidarności, Pacte civil de solidarité); rejestrowany związek partnerski, zawierany przed urzędnikiem stanu cywilnego (forma prawna przyjęta przez m.in. ustawodawcę węgierskiego, czeskiego, brytyjskiego i niemieckiego); małżeństwo, czyli przyznanie możliwości zawierania małżeństwa nie tylko osobom różnej płci, ale także tej samej płci (rozwiązanie m.in. norweskie, szwedzkie, holenderskie, belgijskie, hiszpańskie).

W Polsce podjęto próbę uregulowania sytuacji osób żyjących w związkach nieformalnych i umożliwienia im rejestrowania związków w 2003 r., kiedy prof. Maria Szyszkowska, senator RP V kadencji, wniosła pod obrady Senatu projekt ustawy o związkach partnerskich, przewidujący m.in. ustawowe prawo do dziedziczenia po zmarłym partnerze oraz prawo ustanowienia wspólności majątkowej w drodze aktu notarialnego, a rozwiązania te adresowane były do osób homoseksualnych. Zakończenie kadencji Sejmu i Senatu spowodowało przerwanie prac ustawodawczych, a do prac tych nie powrócono w kolejnej kadencji.

Projektowana ustawa jest adresowana zarówno do osób żyjących w związkach heteroseksualnych, jak również do osób żyjących w związkach z osobami tej samej płci, które nie są uprawnione do zawarcia małżeństwa w obowiązującym stanie prawnym. Należy podkreślić, że nie narusza ona przepisów prawa polskiego dotyczących związków małżeńskich, a w szczególności art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi o małżeństwie jako o związku kobiety i mężczyzny. Projekt ustawy przewiduje bowiem zawarcie związku partnerskiego, którego warunkiem jest wcześniejsze zawarcie umowy związku partnerskiego określającej prawa i obowiązki powstające pomiędzy partnerami, samo zaś zawarcie związku partnerskiego nie powoduje powstania pomiędzy partnerami węzła małżeńskiego, a jedyną przesłanką jego istnienia jest wola partnerów pozostawiania w takim związku.

Wnioskodawcy proponują umożliwienie zawarcia związku partnerskiego wyłącznie pełnoletnim osobom fizycznym, niepozostającym jednocześnie w związku małżeńskim, ani w innym zarejestrowanym związku partnerskim. Związku partnerskiego nie mogą zawrzeć krewni i powinowaci w linii prostej, ani też rodzeństwo, a także osoby związane ze sobą węzłem przysposobienia. Poprzedzające zawarcie samego związku partnerskiego podpisanie umowy związku partnerskiego, zgodnie z projektowanymi regulacjami, musi zostać ujęte w formie aktu notarialnego. W umowie tej na zasadzie swobody umów dwie osoby fizyczne pozostające faktycznie we wspólnym

pożyciu określają swoje wzajemne zobowiązania o charakterze majątkowym lub osobistym w celu organizacji wspólnego życia. Umowa następnie w chwili wstępowania w związek partnerski jest rejestrowana w urzędzie stanu cywilnego i od tego momentu zaczyna obowiązywać. Partnerzy składając oświadczenie o wstąpieniu w związek partnerski mogą zdecydować o przyjęciu wspólnego nazwiska, będącego dotychczas nazwiskiem jednego z partnerów lub o połączeniu dotychczasowych nazwisk partnerów, przy czym nazwisko utworzone w wyniku połączenia nie może składać się z więcej niż dwóch członów.

Zgodnie z przedłożonym projektem ustawy związek partnerski ulegałby wygaśnięciu z chwilą śmierci jednej ze stron. Związek partnerski mógłby być rozwiązany także na mocy wspólnego pisemnego oświadczenia, a także z chwilą upływu sześciu miesięcy od złożenia przez jedną ze stron związku partnerskiego drugiej stronie pisemnego zawiadomienia o złożonym oświadczeniu o wypowiedzeniu związku partnerskiego. Rozwiązania związku partnerskiego nie dokonywałby zatem sąd - ze względu na brak węzła małżeńskiego łączącego partnerów. Fakt rozwiązania związku partnerskiego podlegałby także, podobnie jak fakt zawarcia, rejestracji w urzędzie stanu cywilnego. Warunkiem rozwiązania związku partnerskiego byłoby złożenie kierownikowi urzędu stanu cywilnego wspólnego oświadczenia stron związku partnerskiego o jego rozwiązaniu albo oświadczenia jednej ze stron związku partnerskiego o wypowiedzeniu związku partnerskiego.

Projekt ustawy zakłada, że partnerzy są uprawnieni do dziedziczenia po sobie jak małżonkowie i są zaliczeni do pierwszej grupy spadkowej w podatku od spadków i darowizn, a ponadto uprawnieni do zachowku po partnerze zmarłym w trakcie trwania umowy. Partnerzy byłiby także uprawnieni do wspólnego rozliczania uzyskanych dochodów w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych, uzyskania zabezpieczenia społecznego po zmarłym partnerze, czy też wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego, w którym zamieszkiwali w trakcie trwania umowy związku partnerskiego. Ponadto uzyskiwaliby prawo do wzięcia urlopu opiekuńczego w celu sprawowania opieki nad chorym partnerem, prawo do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz prawo do ubiegania się po zmarłym partnerze o rentę rodzinną, na takich samych zasadach jak małżonkowie, prawo do wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego po zmarłym partnerze, prawo do wspólnego ubiegania się o członkostwo w spółdzielni i ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego po zmarłym partnerze na takich samych zasadach jak małżonkowie. Partnerzy mieliby także prawo do dysponowania wkładem pieniężnym na rachunku bankowym na wypadek śmierci na rzecz partnera oraz prawo do pochowania zmarłego partnera, a także chronienia autorskich praw osobistych zmarłego partnera. Mogliby odmówić składania zeznań w postępowaniu cywilnym, karnym, podatkowym lub administracyjnym, na takich samych zasadach jak małżonkowie. Tym samym projektowana regulacja wprowadza zmiany do szeregu innych ustaw w projekcie ustawy wprowadzającej.

Co istotne, projektowana ustawa nie niesie za sobą skutków gospodarczych. Jednocześnie trudno jest oszacować skutki finansowe dla budżetu państwa. Jak wskazano na wstępie uzasadnienia, choć przybliżona liczba związków nieformalnych jest znana, to dane te nie są aktualne, bowiem pochodzą z roku 2002. Trudno oszacować również liczbę osób, które będą chciały skorzystać z proponowanych rozwiązań zawarcia i zarejestrowania umowy związku partnerskiego.

Projektowana ustawa nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy był konsultowany z przedstawicielami organizacji i środowisk działających na rzecz tolerancji i przeciw dyskryminacji osób homoseksualnych, a jego merytoryczne rozwiązania w znaczącej większości stanowiły postulaty tych środowisk. Projekt jest tożsamy z projektem ustawy zawartym druku sejmowym 554 z 22 maja 2012 r. W związku z tym został poddany konsultacjom w rozumieniu art 34 ust 3 Regulaminu Sejmu.